KŪRYBOS VISUOMENĖS POLITIKOS MODELIO ĮGYVENDINIMO DISKURSAS

Aurimas Venckūnas

Vytauto Didžiojo universitetas

Anotacija

Atliekant tyrimą siekta sudaryti kūrybos visuomenės politikos įgyvendinimo modelį, kuris atskleidžia, kaip Lietuvoje vyksta viešosios politikos procesas. Pagrindinis tyrimo metodas – ilgalaikė dokumentų analizė (atlikta 2011–2015 metais). Rezultatai – sudarytas kūrybos visuomenės politikos įgyvendinimo modelis (remiantis juo ši politika gali būti kuriama ir įgyvendinama pavienėje šalyje). Atskleistos šios politikos Lietuvoje kūrimo kryptys (nustatytos rengiant šalies raidos strategiją): veikli, solidari, besimokanti visuomenė. Ir šios politikos Lietuvoje įgyvendinimo (įgyvendinant šalies raidos strategiją) kryptys: „greitos pergalės“ (kasmet Vyriausybė įsipareigoja įgyvendinti dešimt svarbių darbų); sisteminis strategijos įgyvendinimas (per strateginio planavimo dokumentų sistemą; be to, būtina turėti instituciją, kuri turi galių prižiūrėti visų lygmenų strategijų rengimo ir įgyvendinimo eigą); bendruomenių ir nevyriausybinių organizacijų tiesioginis įtraukimas.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: kūrybos visuomenė, dabartinė visuomenė, modelis, politika, viešosios politikos procesas.

Abstract

Aim of research is to make the model of implementation of creative society policy, showing the empirical process of public policy in Lithuania. The main method of research is a long-term (longitudinal) analysis of documents (performed in 2011–2015). Results are the model of implementation of creative society policy (the model shows how this policy can be formed and implemented in a separate country). Moreover, the following directions (determined during the preparation of the state development strategy) of formation of this policy in Lithuania were revealed: active society; solidarity society; learning society. Furthermore, the following directions of implementation of this policy (through the state development strategy) in Lithuania were revealed: “quick wins” (commitment of the Government to take 10 important actions every year); systemic implementation of this strategy (through the system of strategic planning documents; as well, it is essential to have the proper institution, with the necessary powers to control the preparation and implementation of strategies in all levels); direct involvement of communities and non-governmental organizations.

KEYWORDS: creative society, contemporary society, model, policy, public policy process.

Įvadas

Viešosios politikos procesą aiškina įvairios sampratos (Parsons, 2001, p. 50; Dunn, 2006): stadijinės, kai politikos procesas suvokiamas kaip paskirų žingsnių arba stadijų seka; pliuralistinės elito (Lindblom ir kt., 1999, kt.), kai dėmesys kreipiamas į elito įtaką formuojant politiką; neomarksistinės; posistemių; politinio diskurso; institucionalizmo, kai dėmesys kreipiamas į valstybės ir sociali-

nių institucijų vaidmenį, apibrėžiant ir formuojant viešąją politiką. Vyraujančios yra stadijinės sampratos (Vilpišauskas ir kt., 2005, p. 41–44; Anderson, 2015, kt.), kai politikos procesas suvokiamas kaip įvairių stadijų seka, dažnai prasiidedanti nuo problemos apibrėžimo ir darbotvarkės rengimo (Kingdon, 2014), apimanti sprendimų priėmimą (Stone, 2004), kuris sieja politikos formavimą su jos įgyvendinimu, ir pasibaigianti politikos įgyvendinimo rezultatų įvertinimu. Kita vertus, tikras pasaulis yra sudėtingesnis, jis nepadalytas į aiškiai apibrėžtus ciklus ir fazes (Parsons, 2001, p. 85). Straipsnyje, tiriant kūrybos visuomenės politikos (kaip viešosios politikos srities) procesą, remiamasi paskiroje šalyje (Lietuvoje) išryškėjusiomis šios politikos krypčių nustatymo ir įgyvendinimo stadijomis.

Problema: kaip įgyvendinama kūrybos visuomenės politika (kaip gana nauja politika) paskiroje šalyje.

Tikslas: sudaryti kūrybos visuomenės politikos įgyvendinimo modelį, kuris atskleidžia, kaip empiriškai (t. y. tikrovėje) vyksta viešosios politikos procesas.

Objektas: kūrybos visuomenės politikos (kaip gana naujos politikos) įgyvendinimas Lietuvoje.

Tiriant kūrybos visuomenės politiką, kaip gana naują reiškinį, atsižvelgiama į Lietuvoje išryškėjusius šios politikos krypčių nustatymo ir įgyvendinimo procesus. Jie vykdomi įgyvendinant Seimo nutarimu patvirtintą šalies raidos strategiją (ir šalies strateginio planavimo sistemą), Vyriausybės nutarimus, ministrų įsakymus, remiantis Vyriausybės interneto svetainėje (ir oficialioje šalies raidos strategijos interneto svetainėje) pateikta informacija ir kitais susijusiais viešais (oficialiais) dokumentais.

Uždaviniai:

- pagrįsti kūrybos visuomenės politiką, kaip gana naują politiką (pagrindžiant pačią kūrybos visuomenę ir jos politikos svarbą);
- sukurti empiriškai pagrįstą kūrybos visuomenės politikos įgyvendinimo modelį;
- atskleisti kūrybos visuomenės politikos Lietuvoje kūrimo kryptis;
- atskleisti kūrybos visuomenės politikos Lietuvoje įgyvendinimo kryptis.

Tyrimo būdai ir metodai: mokslinės literatūros analizė (bendrasis metodas), dviejų atvejų (t. y. kūrybos visuomenės politikos Lietuvoje krypčių nustatymo ir įgyvendinimo) tyrimas, ilgalaikė (longitudinė) dokumentų analizė (atlikta 2011–2015 metais).

Šis straipsnis pradedamas literatūros analize, kuria siekta pagrįsti kūrybos visuomenės politiką, kaip gana naują politiką. Antroje dalyje pristatoma tyrimo metodologija. Trečioje dalyje pateikiami tyrimo rezultatai (sudaromas empiriškai

pagrįstas kūrybos visuomenės politikos įgyvendinimo modelis). Straipsnis baigiamas išvadomis (atitinka tyrimo tikslą ir uždavinius).

1. Literatūros apžvalga

Literatūros analize siekiama pagrįsti kūrybos visuomenės politiką, kaip gana naują politiką. Tai atliekama, pagrindžiant pačią kūrybos visuomenę (pagal visuomenės raidos požymį), kreipiant dėmesį į augančią kūrybos klasę dabartinėje visuomenėje ir atskleidžiant kūrybos visuomenės politikos, kaip gana naujos politikos, svarbą.

1.1. Kūrybos visuomenės pagrindimas (visuomenės raidos požymis)

Dabartinės visuomenės tyrinėjimai – plati visuomenės tyrinėjimų sritis. Mokslininkai ir politikai iki šiol svarsto, kokioje visuomenėje mes gyvename ir kokią vaidmenį atlieka technologijos bei informacija. XX amžiaus antrojoje pusėje ir XXI amžiuje dabartinei visuomenei (ir jos ekonomikai) apibūdinti sukurta daugybė sąvokų: *žinių* ar *informacinė ekonomika*, *popramoninė visuomenė*, *postmodernioji visuomenė*, *informacinė visuomenė*, *tinklinė visuomenė*, *informacinis kapitalizmas*, *tinklinis kapitalizmas* ir kita. Tiksliau apibūdinti dabartinę visuomenę leidžia visuomenės raidos požymis. Atsižvelgiant į technologijų kaitą, skiriami šeši visuomenės tipai (epochos): tradicinė visuomenė (iki 1800 metų), pramoninė visuomenė (1800–1950 metai), popramoninė visuomenė (1950–1980 metai), žinių visuomenė – taip sutarta vadinti informacinę visuomenę pasaulio politikų UNESCO susitikime 2004 metais (1980–2000 metai), kūrybos visuomenė (nuo 2000 metų), svajonių visuomenė – būsimas tipas, aprašytas mokslininkų futurologų (Jensen, 2004; Vareikis, 2012; kt., žr. 1 pav.).

Istorinės raidos požiūris suteikia galimybę nagrinėti tokių tipų bruožus, atsiradimo (ar jų viešosios politikos formavimo) veiksnius ir alternatyvas. Dabartinė visuomenė minėtu požiūriu gali būti apibūdinta kaip kūrybos visuomenė (Tvede, 2016; Kačerauskas, 2017, kt.). Žinoma, tokia visuomenė formuojasi savaime: tai rodo atlikti tyrimai apie augančią (ir nuo 2000 metų ėmusią vyrauti) kūrybos klasę dabartinėje visuomenėje (Florida, 2002, p. 5; Kirvelis, 2007, p. 78) ir pastaruoju metu išryškėjęs kūrybos industrijų reiškiny (Caves, 2002, kt.). Savaime suprantama, kad turtingose šalyse kūrybos visuomenės bruožai labiau pastebimi, ne tokiose turtingose – mažiau.

1 pav. Visuomenės tipų schema (remiantis Remeika ir kt., 2007, p. 2)
 Fig. 1. The scheme of society types (according to Remeika et al., 2007, p. 2)

1.2. Pagrindiniai tyrimai apie augančią (ir vyraujančią) kūrybos klasę dabartinėje visuomenėje

Kad kūrybos klasės dalis dabartinėje visuomenėje auga (ir nuo 2000 metų ėmė vyrauti), pagrindžiama ilgo laikotarpio (šimtmečio ar daugiau) duomenimis. Kaip

rodo atlikti tyrimai (Florida, 2002, p. 5), per paskutinį šimtmetį JAV įvairių sričių darbuotojų sudėtis gerokai pasikeitė (2 pav.). Sparčiai auga kūrybos klasė, kuri skaidoma dar į du sluoksnius: kūrybišką branduolį (angl. *super-creative core*) ir kūrybiškus darbuotojus (angl. *creative professionals*).

ILGO LAIKOTARPIO (ŠIMTMEČIO) NAGRINĖJIMAS

Kokie įvykiai per praėjusį šimtmetį lėmė kūrybinės klasės augimą?

2 pav. JAV įvairių sričių darbuotojų kaita XX amžiuje, tūkst. darbuotojų (Florida, 2002, p. 5)

Fig. 2. Development of the US worker population in the 20th century, in thousands of workers (Florida, 2002, p. 5)

Nagrinėjant įvairiose srityse dirbančių žmonių skaičių dar ilgesnį laikotarpį (pradedant nuo tradicinės visuomenės tipo), išryškėja kūrybos klasės svarba dabartinėje visuomenėje (3 pav.).

Kadangi kūrybos klasė dabartinėje visuomenėje yra svarbi, galima teigti, kad kūrybos visuomenė yra paskiras visuomenės tipas, kur kūrybos klasės atstovai sudaro bent 25–30 proc. visų šalies darbuotojų (Kirvelis, 2007, p. 28). Kaip minėta, kūrybos klasė gali būti skaidoma į du sluoksnius: labai kūrybišką branduolį ir kūrybiškus darbuotojus (Florida, 2002, p. 5). Labai kūrybiškam branduoliui (sudarė apie 12 proc. visų darbuotojų JAV 2002 metais) priskiriami mokslo ir inžinerijos, tyrimų ir plėtros, programavimo srityse bei aukštosiomis technologijomis grįstose

pramonės šakose dirbantys žmonės (Remeika ir kt., 2007, p. 2), taip pat meno, muzikos, kultūros, estetikos ir dizaino sričių atstovai (jie sudaro nedidelę dalį). Kūrybiškiems darbuotojams priskiriami žiniomis, išmanymu pagrįstų profesijų atstovai sveikatos apsaugos, verslo bei finansinio tarpininkavimo, teisinių paslaugų ir švietimo srityse (mokslinėje literatūroje jie vadinami *žinių darbuotojais*). Vėliau atliktuose tyrimuose (Florida, 2012) kūrybos klasė skirstoma dar smulkiau, net į keturis sluoksnius: technologijų ir mokslo darbuotojus, menų ir kultūros darbuotojus, verslo darbuotojus, sveikatos apsaugos ir švietimo darbuotojus. Kita vertus, nors kūrybos klasė suskirstyta smulkiau (į du ar į keturis sluoksnius), bendras skaičius išlieka nepakitęs (šalyje, kur kūrybos visuomenė egzistuoja, ji sudaro bent 25–30 proc. visų darbuotojų).

3 pav. Apibendrinta socialinės raidos schema (Kirvelis, 2007, p. 78)

Fig. 3. A generalized scheme of social development (Kirvelis, 2007, p. 78)

Tokių šalių pavyzdys 2000 metais buvo JAV, Belgija, Olandija, Suomija, Jungtinė Karalystė, Airija, kitose tyrime dalyvavusiose Europos šalyse (Graikijoje, Švedijoje, Danijoje, Ispanijoje, Vokietijoje, Austrijoje, Italijoje, Portugalijoje) minėtų profesijų žmonių buvo mažiau, jie sudarė tik 13–22 proc. (Florida ir kt., 2004, p. 14). Lietuvoje, vertinant apytikriai, minėtų profesijų žmonės, atrenkant juos pagal ekonominės veiklos rūšis (Oficialiosios statistikos portalas, 2015), sudarytų 33 proc. visų šalies darbuotojų.

1.3. Kūrybos visuomenės politikos (gana naujos) svarba

Kūrybos visuomenės politika yra gana naujas reiškinys. XXI amžiaus pradžioje atlikti tyrimai (KEA, 2006; 2009) atskleidė, kad kultūra ir ja pagrįstas kūrybiškumas yra vienas svarbiausių Europos konkurencingumo pasaulyje šaltinių, kuriuo pradeda domėtis Kinija ir Karibų šalys (KEA, 2011; World Bank, 2013, kt.). Pastaruoju metu pastebimas brandus tiek Europos Sąjungos institucijų, tiek Lietuvos požiūris į kultūrą (Europos Komisija, 2010; Gelūnas, 2010; European Commission, 2012), kultūros finansavimui skiriamas didelis politikų dėmesys (Kvietkauskas, 2011, kt.). Lietuvoje 2012 metais net įkurtas Kūrybos visuomenės ir ekonomikos institutas (Kazimiero Simonavičiaus universitete Vilniuje) bei Kūrybinių industrijų fakultetas (Vilniaus Gedimino technikos universitete). Kūrybos visuomenės politika svarbi viešojo intereso užtikrinimo požiūriu, tokia visuomenė numatyta šalies raidos strategijoje (Lietuvoje). Tokį sudėtingą ir nevienamatį visuomeniškai ir politiškai svarbų reiškinį tirti, matyt, būtų geriausia, remiantis viešosios politikos (viešosios politikos kūrimo ir įgyvendinimo) sampratomis, kurios yra esminė politikos mokslo dalis (Giest ir kt., 2015, p. 121).

Kūrybos visuomenės politika gali būti apibrėžta kaip gana nauja politika (viešosios politikos sritis), įvardijanti kūrybos visuomenę ir atsiskleidžianti šalies Seimo, Vyriausybės nutarimuose bei kituose viešuosiuose dokumentuose. Kūrybos visuomenės politikos tikslas – kuo daugiau žmonių išugdyti gebantys susirasti savas įgimtas kūrybines galias, gauti kuo aukštesnį išsilavinimą ir gyventi bei dirbti šioje srityje savame krašte (Kirvelis, 2011, p. 6).

2. Tyrimo metodologija

Straipsnyje, tiriant kūrybos visuomenės politikos (kaip viešosios politikos srities) procesą, taikomi įvairūs tyrimo būdai ir metodai: mokslinės literatūros analizė (bendrasis metodas), dviejų atvejų (t. y. kūrybos visuomenės politikos Lietuvoje krypčių nustatymo ir įgyvendinimo) tyrimas, ilgalaikė (longitudinė) dokumentų analizė (atlikta 2011–2015 metais). Pažymėtina, kad straipsnyje remiamasi viena pagrindinių pastarųjų dešimtmečių mokslinių tyrimų krypčių (The European Foresight Monitoring Network, 2008), kuri siūlo, tobulinant senus ar kuriant naujus metodus bei modelius ateities studijoms, taikyti kokybinio tyrimo (Tidikis, 2003, p. 355; Kardelis, 2007, p. 270; Luobikienė, 2010, p. 32; Flick, 2017) strategiją (straipsnyje ši strategija apima išvardytus tyrimo būdus ir metodus).

Mokslinės literatūros analizė yra neatsiejama mokslinio tyrimo dalis, ji gali būti ir „pagalbinė mokslinio tyrimo priemonė“, pavyzdžiui, eksperimentiniame

tyrime; kai kuriais atvejais gali tapti savarankišku tyrimo metodu, pavyzdžiui, aprašomojo pobūdžio darbuose (Kardelis, 2007, p. 105). Straipsnyje mokslinės literatūros analizė atliekama, pagrindžiant kūrybos visuomenės politiką kaip paskirą gana naują politiką (t. y. pagrindžiant pačią kūrybos visuomenę ir jos politikos svarbą) ir sudarant paskiras kūrybos visuomenės politikos įgyvendinimo modelio dalis (susijusias su ankstesnės politikos patirtimi, šalies raidos strategijos poveikiu ir strateginiu valdymu viešajame sektoriuje).

Atvejo tyrimas (Kardelis, 2007, p. 260; Luobikienė, 2010, p. 37; Van Thiel, 2014, p. 86) remiasi arba pavieniais būdingais atvejais, arba sistemos stebėjimu tam tikrą laiką (Rybakovas, 2009, p. 145), pavyzdžiui, nagrinėjant pavienius sėkmingų regionų atvejus, stengiamasi nustatyti veiksnius, lėmusius sėkmingą šių regionų ekonominę ir socialinę raidą, aptarti kliūtis ir iššūkius, kuriuos teko įveikti. Straipsnyje mokslinės literatūros analizė ir dviejų atvejų (t. y. kūrybos visuomenės politikos Lietuvoje kryptį nustatymo ir šios politikos įgyvendinimo) tyrimas (duomenims rinkti bei nagrinėti pasitelkus dokumentų analizės metodą) atliekami, sudarant kūrybos visuomenės politikos įgyvendinimo modelį.

Longitudinė dokumentų analizė (Kardelis, 2007, p. 254; Luobikienė, 2010, p. 89) suteikia galimybę dokumentus nagrinėti ilgą laiką, ypač atliekant istorinę lyginamąją tiriamų procesų analizę. Straipsnyje tokia dokumentų analizė atlikta 2011–2015 metais. Tiriant kūrybos visuomenės politiką Lietuvoje kaip paskirą gana naują politiką (kuri Lietuvoje dar oficialiai neįvardyta, bet faktiškai jau vykdoma), nagrinėjami su tuo susiję viešieji (oficialūs) dokumentai (Tidikis, 2003, p. 490–491), pavyzdžiui: Seimo nutarimai (ir jų projektai), Vyriausybės nutarimai, valstybinės (ir Europos Sąjungos) strategijos, sutartys ir programos (bei jų projektai), ministrų įsakymai, Vyriausybės komisijų posėdžių protokolai, ministerijų parengtos ataskaitos ir jų užsakymu atlikti mokslo tiriamieji darbai, oficialūs straipsniai, parengti atlikus viešuosius tyrimus, Vyriausybės ir ministerijų (ir kitose oficialiose) interneto svetainėse pateikta informacija.

Tyrimui pasirinkti bendrieji tradiciniai dokumentų analizės būdai (supratimas, intuicija, įprasminimas), nagrinėjant su kūrybos visuomenės politika susijusius viešuosius dokumentus (remiantis 4 paveiksle pateiktu dokumentų analizės metodų skirstymu). Atkreiptinas dėmesys, kad dokumentų analizės metodas – tai „pirminių duomenų rinkimas, kai dokumentai naudojami kaip pagrindiniai informacijos šaltiniai“ (Tidikis, 2003, p. 488); minėtas metodas gali būti skirstomas pagal įvairius požymius: informacijos laikmeną, tikslinę paskirtį (medžiagos, gautos remiantis paties tyrėjo programa, tiksliniai faktiniai duomenys), įsmeninimo lygį, dokumento šaltinio rūšį (oficialūs ir neoficialūs šaltiniai), „informacijos šaltinį (pirminis – tiesioginio stebėjimo ar apklausos būdu gauti duomenys;

antrinis – apibendrinamieji arba aprašomieji pirmųjų dokumentų duomenys)“ (Tidikis, 2003, p. 488). Atsižvelgiant į tai, pagal tikslinę paskirtį tyrimui pasirinkti su kūrybos visuomenės politika susiję dokumentai (t. y. pasirinkta nagrinėti medžiagos, gautos remiantis paties tyrėjo nustatyta programa, tikslinius faktinius duomenis). Atsižvelgiant į dokumento šaltinio rūšį, pasirinkti nagrinėti viešieji (oficialūs) dokumentai. Pažymėtina, kad tyrimui taikomi bendrieji tradiciniai dokumentų analizės būdai; nagrinėjimo pagrindas šiuo atveju yra psichologijos mokslo nustatyti teksto supratimo mechanizmai. Tyrimui netaikomi formalizuoti dokumentų analizės būdai (t. y. turinio analizės metodas), kuriuos išplėtojo (ir dažniausia taiko) sociologijos mokslas, siekdamas formalizuoti dokumentų nagrinėjimą bei išvengti šališkumo.

4 pav. Dokumentų analizės metodai (Tidikis, 2003, p. 490)
 Fig. 4. Methods of analysis of documents (Tidikis, 2003, p. 490)

3. Tyrimo rezultatai: kūrybos visuomenės politikos įgyvendinimo modelis

Kūrybos visuomenės politikos įgyvendinimo modelis (5 pav.) sudaromas taikant mokslinės literatūros analizės metodą, pasitelkus atvejo tyrimo būdą. Sudarant šį modelį, nagrinėjami šios politikos kūrimo ir įgyvendinimo procesai (Lietuvos atveju); papildomai atsižvelgiama į mokslinėje literatūroje (Melnikas, 2002, p. 71) pateiktus tyrimus apie visuomenei, kaip sistemai, priskiriamas raidos, er-

dvės bei socialinės prigimties savybės, kas lemia būtinybę įvertinti ankstesnės politikos patirtį ir šalies raidos strategijos poveikį (įvairioms sritims); remiamasi strateginio valdymo žingsniais (Vasiliauskas, 2004, p. 9) viešajame sektoriuje (kai rengiamos paskirų šalių, regionų raidos strategijos, kur minima kūrybos visuomenė).

5 pav. Kūrybos visuomenės politikos įgyvendinimo modelis
Fig. 5. The model of implementation of creative society policy

Pagal sudarytą modelį (5 pav.) kūrybos visuomenės politika (kaip gana nauja politika) gali būti formuojama ir įgyvendinama pavienėje šalyje. Modelį sudaro penkios dalys: ankstesnės politikos patirtis; šalies (regiono) raidos strategijos, kur minima kūrybos visuomenė, poveikis įvairioms sritims; strateginio valdymo žingsniai viešajame sektoriuje; kūrybos visuomenės politikos kryptių nustatymas;

kūrybos visuomenės politikos įgyvendinimas. Pirmos trys dalys nustatytos mokslinės literatūros (Melnikas, 2002, p. 71; Vasiliauskas, 2004, p. 9) analizės metodu, likusios dvi – pagrįstos atlikus atvejo tyrimą.

Kaip nurodo modelis, pirmiausia svarbu įvertinti ankstesnės politikos patirtį, sukaupą vykdant šalyje ankstesnio visuomenės tipo (žinių visuomenės) politiką ir kūrybos visuomenės politiką. Tai padeda apibrėžti kliūtis, su kuriomis susidūrė ankstesnio visuomenės tipo politika, bei jų įveikimo būdus, taip pat atskleisti kūrybos visuomenės politikos paskiroje šalyje teisinius ir organizacinius ypatumus. Siekiant tyrimo išsamumo, reikia išnagrinėti šalies (regiono) raidos strategijos poveikį (Vilpišauskas ir kt., 2005, p. 70) įvairioms sritims. Toliau būtina įvertinti minėtos strategijos rengimo ir įgyvendinimo eigą. Šis etapas būtinas, remiantis pagrindiniais strateginio valdymo žingsniais (Vasiliauskas, 2004, p. 9), kurie taikomi viešojo sektoriaus strateginio planavimo metodikoje (Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2011): vertinamas esamos padėties nagrinėjimas, stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių (SSGG) nustatymas, vizija, misija, strateginiai tikslai, įgyvendinimo programos, pokyčių valdymas, stebėsena ir procesų atnaujinimas (taikomas nustatytinis metodologinis požiūris į strateginį valdymą, įvertinant tokio požiūrio privalumus: nuoseklumą, išbaigtumą). Pažymėtina, kad SSGG nustatymas įtrauktas į modelį, atsižvelgiant į mokslinėje literatūroje (Vasiliauskas, 2004, p. 9; Bivainis ir kt., 2009) aprašytus strateginio valdymo žingsnius viešajame sektoriuje. Remiantis šiais žingsniais, SSGG nustatymas yra svarbi kiekvienos strategijos dalis. Pokyčių valdymas taip pat įtrauktas į modelį, nes taip jis tampa lankstesnis. Įvertinus minėtos strategijos rengimo eigą ir įgyvendinimo programas, reikia įvertinti kūrybos visuomenės politikos kryptių nustatymą ir jų įgyvendinimo galimybes. Čia taikomi kūrybos visuomenės politikos kryptių nustatymo ir įgyvendinimo empiriniai modeliai (6 ir 7 pav.), sudaryti, remiantis atitinkamų dviejų atvejų tyrimu, t. y. Lietuvoje sukaupta kūrybos visuomenės politikos (vykdomos įgyvendinant šalies raidos strategiją) patirtimi.

3.1. Kūrybos visuomenės politikos kryptių nustatymo empirinis modelis

Šis modelis aprašo kūrybos visuomenės politikos kryptių nustatymą (rengiant šalies raidos strategiją), remiantis pavienio atvejo (tokios politikos Lietuvoje kryptių nustatymo) nagrinėjimu. Nagrinėta, remiantis keturiais viešaisiais dokumentais („Lietuva 2030“, 2010; Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2010; Facebook, 2011; Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo projektas, 2011).

6 pav. Kūrybos visuomenės politikos krypčių nustatymo (rengiant šalies raidos strategiją) empirinis modelis
 Fig. 6. The empirical model of directions' determination (during the preparation of the state development strategy) of creative society policy

Plėtotinio strateginio valdymo (Vasiliauskas, 2004, p. 11–13) nuostatų (pripažįstant verslo grandžių ir visuomenės institucijų iniciatyvos svarbą) taikymą modeliui pagrindžia tokie atvejo tyrimo faktai. Kuriant šalies raidos strategiją Lietuvoje siekta kuo didesnio visuomenės sutarimo dėl šalies vizijos ir pažangos vertybių. Atkreiptinas dėmesys, kad pagrindinis strategijos rengėjas buvo visuomenė, aktyviai dalyvavusi visuose rengimo etapuose. Siekiant kuo daugiau pi-

liečių įtraukti į strategijos rengimą, atvirai svarstyta apie Lietuvos ateitį: šalies regionuose veikė minčių pateikimo centrai, visoje Lietuvoje buvo paskelbta minčių rinkimo diena, visą strategijos rengimo laiką veikė minčių bankas interneto svetainėje „Lietuva 2030“ (2010). Be to, mokyklose buvo paskirta minčių Lietuvai savaitė, kai mokiniai apie Lietuvos ateitį kūrė rašinius, o gabiausieji mokiniai buvo pakviesti vykdyti projektą „Moksleiviai – į Vyriausybę“, kur pristatė savo sumanymus. Lietuvos žmonės (ir lietuviai visame pasaulyje) apie šią strategiją galėjo pateikti savo nuomonę paskelbtame viešajame pasitarime (Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2010). Svarbu, kad strategijos rengimą prižiūrėjo Valstybės pažangos taryba, į kurią susibūrė žinomi verslo, kultūros, meno, mokslo ir visuomenės veikėjai ir Vyriausybės atstovai. Valstybės pažangos taryba ne tik rinkosi į 7 oficialius posėdžius, bet ir dalyvavo, rengiant visą strategiją nuo minčių pateikimo centrų iki radijo laidų, kuriose buvo pristatomas strategijos projektas. Be to, Valstybės pažangos tarybos nariai dalyvavo viešuose svarstymuose ir strategijos projekto aptarimuose: „Siekiant (...) dialogo su socialiniais ir ekonominiais partneriais, organizuotos apskritojo stalo diskusijos su Žinių ekonomikos forumu, akademinė bendruomenė, jaunimo ir moksleivių organizacijomis, (...) socialinių ir ekonominių partnerių asocijuotomis struktūromis, žiniasklaidos ir verslo organizacijų atstovais. Projektas taip pat buvo aptariamas su pasaulio lietuviais Lietuvos diplomatinėse atstovybėse, organizuotos konsultacijos su nevyriausybėmis organizacijomis, surengti vieši Strategijos projekto aptarimai 5 regionuose su vietos bendruomenės ir verslo atstovais, parengtas radijo laidų, kuriose dalyvavo Valstybės pažangos tarybos ir teminių darbo grupių nariai, ciklas“ (Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo projektas, 2011, p. 32). Su strategijos rengimu susijusiai informacijai skelbti naudojama interneto svetainė „Lietuva 2030“ (2010) ir socialinė interneto svetainė (Facebook, 2011). Minėti faktai liudija verslo grandžių ir visuomenės institucijų iniciatyvos svarbos pripažinimą šiuo atveju. Modelis turi tiksliai atvaizduoti tikrovę, todėl į kūrybos visuomenės politikos krypčių nustatymo empirinį modelį įtraukta Valstybės pažangos taryba ir visuomenės dalyvavimas (apimantis piliečius ir bendruomenes; nevyriausybines organizacijas arba NVO; verslo organizacijas).

Pažymėtina, kad kūrybos visuomenės politikos krypčių nustatymas (rengiant šalies raidos strategiją) pagrįstas institucionalizmo teorijos (Parsons, 1960; Zakarevičius ir kt., 2004, p. 82) principais (tikslai nustatomi grupiniuose svarstymuose, kur dalyvauja kuo platesnis atstovų ratas; visų lygių sprendimai priimami, įvairiais būdais įtraukus visus susijusius atstovus). Tai rodo pavienio atvejo (kūrybos visuomenės politikos Lietuvoje krypčių nustatymo) tyrimo faktai. Valstybės pažangos taryba nagrinėjo teminių darbo grupių siūlymus ir visuomenės pateiktas mintis,

parengė strategijos projektą, kuris plačiai aptartas su visuomene ir socialiniais atstovais. Siekiant įvertinti esamą padėtį, nagrinėti visuomenės pateiktas mintis ir rinkti pasiūlymus, sudarytos tokios darbo grupės: „Kūrybinė visuomenė“, „Sumani ekonomika“, „Pilietinė visuomenė ir vertybės“, kuriose „savanoriškai dirbo nevyriausybinų organizacijų, akademinio pasaulio, verslo organizacijų ir ministerijų atstovai, taip pat nepriklausomi konsultantai ir ekspertai“ (Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo projektas, 2011, p. 32). Teminėse darbo grupėse apibendrinus gautą informaciją, išryškintos pagrindinės kryptys ir kūrybos visuomenės politikos kryptys (atskleidžiančios, beje, ir mokslinėje literatūroje nagrinėjamas kūrybos visuomenės politikos kryptis): veikli visuomenė (apimanti ir vidurinio mokslo sistemos keitimo bei aukštos kokybės kultūros paslaugų, kūrybos industrijų produktų iniciatyvas), solidari visuomenė (apimanti ir darnios šeimos stiprinimo iniciatyvas), besimokanti visuomenė (apimanti ir aukštojo mokslo sistemos tobulinimo iniciatyvas). Nustatant kryptis ryškus institucionalizmo principas (kryptys nustatytos, visuomenei pateikus minčių ir pasiūlymų, o darbo grupėms juos išnagrinėjus bei apibendrinus), todėl į kūrybos visuomenės politikos krypčių nustatymo empirinį modelį įtrauktos ir minėtos darbo grupės.

Papildomai atkreiptinas dėmesys į vartojamas sąvokas (*kūrybos visuomenė* ir *sumani visuomenė*). Kaip minėta, ekspertiniu lygmeniu rengiant šalies raidos strategiją „Lietuva 2030“ dalyvavo trys teminės darbo grupės: sumanios ekonomikos, kūrybinės ir pilietinės visuomenės. Atsižvelgiant į tai, strategijoje išskirtos esminės pažangos sritys (visuomenė, ekonomika ir valdžia), kurių pavadinimai strategijoje suvienodinti („Sumani visuomenė“, „Sumani ekonomika“ ir „Sumanus valdymas“).

Straipsnyje, remiantis visuomenės raidos požiūriu (paašškintas straipsnio pradžioje, prie kūrybos visuomenės pagrindimo), visur vartojama *kūrybos visuomenės* sąvoka.

3.2. Kūrybos visuomenės politikos įgyvendinimo empirinis modelis

Šis modelis aprašo kūrybos visuomenės politikos įgyvendinimą (remiantis šalies raidos strategija), nagrinėjant paskirą atvejį (įgyvendinant tokią politiką Lietuvoje). Analizei panaudoti 7 viešieji dokumentai (Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas, 2007, 2012; „Lietuva 2030“, 2010, 2014; Lietuvos Respublikos finansų ministro įsakymas, 2010; Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2011, 2012).

Sudarant modelį, dera atkreipti dėmesį į pagrindinį organizacinio tobulinimo (vystymo) teorijos (Beckhard, 1969, kt.) principą (valdymo tobulinimas – ne pa-

sikartojantys ar juolab vienkartiniai veiksmai, o nuolatinis, kasdienis procesas). Tai patvirtina tokie minėto atvejo tyrimo faktai. Šalies raidos strategijos įgyvendinimas Lietuvoje yra nuolatinė kintanti pažanga, kur pagrindinį vaidmenį atlieka visuomenė ir Valstybės pažangos taryba, sudaroma Vyriausybės. Tai ne vien tiesioginis strategijos kryptį ir iniciatyvų įgyvendinimas, jis apima ir visuomenei svarbių klausimų sprendimą, skatina nuolatinį pažangių minčių kūrimą. Kaip atskleidė atvejo tyrimas, šalies raidos strategijos „Lietuva 2030“ įgyvendinimu rūpinasi tokie svarbiausi pažangos atstovai: Atviras pažangos forumas „Lietuva 2030“ ir Valstybės pažangos taryba su savo sekretoriatu. Atviram pažangos forumui „Lietuva 2030“ skirta palaikyti ir skatinti nuolatinį svarstymą su visuomene apie šalies raidą, prioritetus ir vertybes. Numatoma, kad forumas minčių sklaidai ir bendram svarstymui turi suburti mokslininkus, verslininkus, kultūros atstovus ir kitus veiklius visuomenės narius; šio forumo renginiai turėtų vykti ne rečiau kaip 2 kartus per metus. Valstybės pažangos taryba vadovauja forumui „Lietuva 2030“ ir jo veiklai, be to, nuolat prižiūri, kaip įgyvendinama strategija, stebi rezultatus: „Valstybės pažangos taryba kiekvienais metais vertins Strategijos iniciatyvų aktualumą ir bus atsakinga už metinių pažangos darbų sąrašo sudarymą ir jo pateikimą Vyriausybei. Atsižvelgiant į šiuos aspektus, Valstybės pažangos tarybos sudėtis bus atnaujinama, siekiant į jos veiklą įtraukti aktyvius visuomenės (apie 50 proc.), parlamentinių frakcijų (apie 20 proc.) ir valdžios institucijų (apie 30 proc.) atstovus. Valstybės pažangos taryba į posėdžius rinksis ne rečiau kaip kartą per 3 mėnesius. (...) Valstybės pažangos tarybos sekretoriatas dirbs Ministro Pirmininko tarnyboje ir bus atsakingas už Strategijos įgyvendinimo koordinavimą ir nuolatinę stebėseną valdžios institucijų lygiu“ (Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas, 2012). Be to, Valstybės pažangos tarybos sekretoriatui pavesta nuolat dalyvauti forumo „Lietuva 2030“ renginiuose, rengiant ten vykusių svarstymų išvadas ir pateikiant pasiūlymų, kaip jas įgyvendinti.

Plėtotinio strateginio valdymo (Vasiliauskas, 2004, p. 11–13) nuostatų (pirmumo valstybės institucijų, verslo grandžių ir visuomenės institucijų bendradarbiavimui teikimo) taikymą modeliui (7 pav.) pagrindžia tokie atvejo tyrimo faktai. Šalies raidos strategiją (kur minima kūrybos visuomenė) ketinama įgyvendinti trimis pagrindinėmis kryptimis: „greitos pergalės“ – kasmet Vyriausybė įsipareigoja įgyvendinti dešimt svarbių darbų; sisteminis vizijos įgyvendinimas, remiantis strateginio planavimo dokumentais (vidutinės ir trumpos trukmės planavimo dokumentus); bendruomenių ir nevyriausybinių organizacijų (NVO) tiesioginis įtraukimas. Sudarant modelį, minėtas įgyvendinimo kryptis (Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas, 2012) reikia paaiškinti išsamiau.

7 pav. Kūrybos visuomenės politikos įgyvendinimo

(remiantis šalies raidos strategija) empirinis modelis

(sudaryta, remiantis Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu, 2012)

Fig. 7. The empirical model of implementation of creative society policy (through the state development strategy; basing on the Resolution of the Seimas of the Republic of Lithuania, 2012)

Pirmoji kryptis – „greitos pergalės“ – tai metiniai pažangos darbai. Atsižvelgdama į esamą padėtį ir pažangą, Valstybės pažangos taryba numato kasmet išskirti dešimt būtinų pažangos darbų, kad būtų įgyvendintos svarbiausios iniciatyvos. Šių darbų svarstymas numatytas ir atviraime forume „Lietuva 2030“. Apsvarstytų darbų sąrašą minėta taryba turi perduoti Vyriausybei, pasiūlydama įtraukti juos į kasmet tvirtinamus Vyriausybės ir ministrų prioritetus. Susiejant strategijos iniciatyvas su Vyriausybės metiniais prioritetais, užtikrinamas tuo metu reikšmingos veiklos

įgyvendinimas: „Metinių pažangos darbų įtraukimas į Vyriausybės prioritetus yra labai reikšmingas procesas Strategijos rezultatams pasiekti, turintis poveikį ne tik einamiesiems metams, bet ir ilgesniuojų laikotarpiu. Vyriausybės prioritetams įgyvendinti turi būti sutelkiami visi reikiami ištekliai, o tai daro tiesioginę įtaką valstybės biudžeto sudarymui. (...) Seimas, siekdamas užtikrinti efektyvų Strategijos įgyvendinimą, svarstydamas pateiktą valstybės biudžeto projektą, turėtų įvertinti asignavimų paskirstymą ir Vyriausybės prioritetų sąsajas su Strategijos nuostatomis“ (Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas, 2012).

Antroji kryptis – strategijos sisteminis įgyvendinimas. Numatoma, kad pažangos vertybes, apibrėžtas strategijoje, privalės atskleisti visos viešosios politikos sritys (kai bus nustatomi strateginiai tikslai ar priimami kiti svarbūs valdymo sprendimai). Strategijai įgyvendinti pasitelkiama ir strateginio planavimo dokumentų sistema – šiai strategijai įgyvendinti parengta Nacionalinės pažangos programa (Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2012), kurioje numatytas Europos Sąjungos finansinės pagalbos ir valstybės išteklių paskirstymas, siekiant 2014–2020 metų ilgalaikių valstybės prioritetų (Finansų ministerija paskirta atsakinga už šios programos rengimą): „Kiekviena ministerija ar Vyriausybės įstaiga tiesiogiai dalyvaus, įgyvendinant Strategiją. Rengdamos savo strateginius veiklos planus, institucijos turės vadovautis Strategijos nuostatomis ir užtikrinti Nacionalinės pažangos programos tikslų įgyvendinimą. Taigi Strategijos nuostatos turės tiesioginę įtaką institucijų veiklai“ (Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas, 2012).

Trečioji kryptis – bendruomenių ir nevyriausybinių organizacijų tiesioginis dalyvavimas: „Į Strategijos įgyvendinimą siekiama įtraukti visuomenę ir įvairias jos grupes, didžiausią dėmesį skiriant bendruomenių ir nevyriausybinių organizacijų dalyvavimui. Lietuvos visuomenė ir verslo organizacijos bus skatinamos savo darbais prisidėti prie pažangos krypčių įgyvendinimo“ (Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas, 2012). Pažymėtina, kad daug gerų darbų, skatinančių šalies pažangą, atliekama jau šiandien, tokių gerosios patirties pavyzdžių galima surasti interneto svetainėje „Lietuva 2030“ (2014).

Atsižvelgiant į strateginio valdymo žingsnius viešajame sektoriuje (Vasiliauskas, 2004, p. 9; Lietuvos laisvosios rinkos institutas, 2008), modelyje turi atsiskleisti ir kūrybos visuomenės politikos (įgyvendinant šalies raidos strategiją) vertinimas. Kaip numato viešojo sektoriaus strateginio planavimo metodikos (Lietuvos Respublikos finansų ministro įsakymas, 2010; Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2011), vertinti būtina atsižvelgiant į rodiklius: „Strategijos įgyvendinimo sėkmė bus vertinama, stebint pažangos rodiklius, kurie tiesiogiai nurodo pagrindinius siekiamus rezultatus iki 2030 metų, pokyčius“ (Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas, 2012). Siekiant suderinamumo su įgyvendinama strategija „Europa 2020“, šalies raidos strategijoje apibrėžta, kokie rezultatai turi

būti pasiekti jau 2020 metais. Paminėtina, kad tarpinis išsamus strategijos vertinimas numatytas 2020 metais, siekiant tobulinti strategijos įgyvendinimą ir pasiekti geresnių rezultatų, tačiau tai gali būti atliekama ir dažniau (jei prisireiktų vertinti tuo metu reikšmingus strategijos įgyvendinimo bruožus, pavyzdžiui, naudingumą, rezultatyvumą, paskirų krypčių tęstinumo poreikį ar tinkamumą). Pažymėtina, kad atvejo tyrimas rodo, jog už šios strategijos įgyvendinimą ir planuotų rezultatų pasiekimą turi būti nuolat atsiskaitoma Valstybės pažangos tarybai bei visuomenei. Informacija apie strategijos įgyvendinimo rezultatus kasmet turi būti pateikiama viešam svarstymui kaip Vyriausybės veiklos ataskaitos (kuri teikiama Seimui) dalis; vertinant pažangą, turi būti atsižvelgiama ir į šalies ūkio konkurencingumo rodiklius (Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas, 2007). Numatoma, kad šioje ataskaitoje turi būti ir informacija apie Vyriausybės veiklos prioritetų, tarp jų ir metinių pažangos darbų, įgyvendinimą. Strategijos pažangos rodiklių švieslentę ir pažangos darbų įgyvendinimo rezultatus galima stebėti interneto svetainėje „Lietuva 2030“ (2010).

Modelis, kaip minėta, turi tiksliai atvaizduoti tikrovę. Dėl šios priežasties į kūrybos visuomenės politikos įgyvendinimo empirinį modelį įtraukta: Valstybės pažangos taryba, Atviras pažangos forumas, visuomenės dalyvavimas (apimančias piliečius ir bendruomenes, nevyriausybinės ir verslo organizacijas), strateginio planavimo sistema (apimanti Vyriausybę, ministerijas, savivaldybes, strateginio planavimo dokumentus), metiniai pažangos darbai ir periodiškasis strategijos vertinimas.

Išvados

Kūrybos visuomenės politika yra gana naujas reiškinys. Pažymėtina, kad mokslininkai ir politikai iki šiol svarsto, kokioje visuomenėje mes gyvename, kokį vaidmenį atlieka technologijos ir informacija. Tiksliau apibūdinti dabartinę visuomenę leidžia visuomenės raidos požymis. Pagal šį požymį, atsižvelgiant į technologijų kaitą, skiriami šeši visuomenės tipai (epochos): tradicinė visuomenė (iki 1800 metų), pramoninė visuomenė (1800–1950 metai), popramoninė visuomenė (1950–1980 metai), žinių visuomenė – taip sutarta vadinti informacinę visuomenę pasaulio politikų UNESCO susitikime 2004 metais (1980–2000 metai), kūrybos visuomenė (nuo 2000 metų), svajonių visuomenė – būsimas tipas, aprašytas mokslininkų futurologų. Kūrybos visuomenės atsiradimą pagrindžia tyrimai apie augančią (ir nuo 2000 metų ėmusį vyrauti) kūrybos klasę dabartinėje visuomenėje ir pastaruoju metu išryškėjęs kūrybos industrijų reiškinys. Atsižvelgiant į kūrybos klasės svarbą dabartinėje visuomenėje, galima teigti, kad kūrybos visuomenė yra visuomenės, kurioje kūrybos klasės atstovai sudaro bent 25–30 proc. visų šalies

darbuotojų, tipas. Paminėtina, kad kūrybos klasę sudaro žmonės, dirbantys mokslo ir inžinerijos, tyrimų ir plėtos, aukštosiomis technologijomis grįstose pramonės šakose (kitais tariant, naujovėmis grįstose pramonės šakose), meno, muzikos, kultūros, estetikos ir dizaino srityse (kitais tariant, kūrybinės veiklos srityse), taip pat žiniomis, išmanymu grįstų profesijų atstovai sveikatos apsaugos, finansinio tarpininkavimo, teisinių paslaugų ir švietimo srityse. Kūrybos visuomenės politikos, kaip gana naujos politikos, svarbą pagrindžia XXI amžiaus pradžioje atlikti tyrimai, kurie rodo, kad kultūra ir ja pagrįstas kūrybiškumas yra vienas svarbiausių Europos konkurencingumo pasaulyje šaltinių (kultūros finansavimui skiriamas didelis Europos Sąjungos ir Lietuvos politikų dėmesys). Lietuvoje 2012 metais net įkurtas Kūrybos visuomenės ir ekonomikos institutas (Kazimiero Simonavičiaus universitete, Vilniuje) bei Kūrybinių industrijų fakultetas (Vilniaus Gedimino technikos universitete). Kūrybos visuomenės politika svarbi viešojo intereso užtikrinimo požiūriu, tokia visuomenė numatyta šalies raidos strategijoje (Lietuvoje). Kūrybos visuomenės politika gali būti apibrėžta kaip gana nauja politika (viešosios politikos sritis), įvardijanti kūrybos visuomenę ir atsiskleidžianti šalies Seimo, Vyriausybės nutarimuose ir kituose viešuosiuose dokumentuose. Kūrybos visuomenės politikos tikslas – kuo daugiau žmonių išugdyti gebėti susirasti savas įgimtas kūrybines galias, toje srityje įgyti kuo aukštesnį išsilavinimą ir gyventi bei dirbti šioje srityje savame krašte.

Nors viešosios politikos procesas yra plačiai išnagrinėtas ir dažnai suvokiamas kaip paskirų žingsnių arba stadijų seka, tikrasis pasaulis yra sudėtingesnis, jis nepadalytas į aiškiai apibrėžtus ciklus ir fazes. Tiriant kūrybos visuomenės politikos (kaip viešosios politikos srities) procesą paskiroje šalyje pastebima, kad Lietuvoje išryškėjo atitinkamos šios politikos krypčių nustatymo ir įgyvendinimo stadijos. Tyrimo rezultatas – sudarytas kūrybos visuomenės politikos įgyvendinimo modelis (atlikus mokslinės literatūros analizę ir dviejų atvejų tyrimą). Sudarant šį modelį, nagrinėti šios politikos kūrimo ir įgyvendinimo procesai (Lietuvos atveju); papildomai atsižvelgta į mokslinėje literatūroje pateiktus tyrinėjimus apie visuomenę, kaip sistemai, priskiriamas raidos, erdvės bei socialinės prigimties savybės, kas lemia būtinybę įvertinti ankstesnės politikos patirtį ir šalies raidos strategijos poveikį (įvairioms sritims); pasiremta strateginio valdymo žingsniais viešajame sektoriuje (kai rengiamos paskirų šalių, regionų raidos strategijos, kur minima kūrybos visuomenė). Pagal sudarytą modelį kūrybos visuomenės politika (kaip gana nauja politika) gali būti formuojama ir įgyvendinama paskiroje šalyje. Modelį sudaro penkios dalys: ankstesnės politikos patirtis; šalies (regiono) raidos strategijos, kur minima kūrybos visuomenė, poveikis įvairioms sritims; strateginio valdymo žingsniai viešajame sektoriuje; kūrybos visuomenės politikos krypčių nustatymas; kūrybos visuomenės politikos įgyvendinimas (pirmos trys dalys nustatytos

mokslinės literatūros analizės metodu, likusios dvi – pagrįstos atvejo tyrimu). Kaip nurodo modelis, pirmiausia svarbu įvertinti ankstesnės politikos patirtį, sukaupą vykdančią šalyje ankstesnio visuomenės tipo (žinių visuomenės) politiką ir kūrybos visuomenės politiką. Tai padeda apibrėžti kliūtis, su kuriomis susidūrė ankstesnio visuomenės tipo politika, ir jų įveikimo būdus, be to, atskleisti kūrybos visuomenės politikos paskiroje šalyje teisinius ir organizacinius ypatumus. Siekiant tyrimo išsamumo, reikia išnagrinėti šalies (regiono) raidos strategijos poveikį įvairioms sritims. Būtina įvertinti minėtos strategijos rengimo ir įgyvendinimo eigą. Šiame etape remiamasi pagrindiniais strateginio valdymo žingsniais, kurie taikomi viešojo sektoriaus strateginio planavimo metodikoje (vertinami šie žingsniai: esamos padėties nagrinėjimas, stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių nustatymas, vizija, misija, strateginiai tikslai, įgyvendinimo programos, pokyčių valdymas, stebėseną, procesų atnaujinimas). Įvertinus minėtos strategijos rengimo eigą ir jos įgyvendinimo programas, svarbu įvertinti kūrybos visuomenės politikos kryptį nustatymo ir jos įgyvendinimo galimybes. Čia taikomi kūrybos visuomenės politikos kryptį nustatymo ir įgyvendinimo empiriniai modeliai, sudaryti, remiantis dviejų atvejų tyrimu, t. y. Lietuvoje sukaupia kūrybos visuomenės politikos (vykdoma įgyvendinant šalies raidos strategiją) patirtimi.

Atskleistos kūrybos visuomenės politikos Lietuvoje kryptys, nustatytos rengiant šalies raidos strategiją (atlikus kryptį nustatymo Lietuvoje atvejo tyrimą): veikli visuomenė, solidari visuomenė, besimokanti visuomenė. Atvejo tyrimas parodė, kad kryptys Lietuvoje nustatytos laikantis institucionalizmo teorijos principų: visuomenei pateikus minčių ir pasiūlymų, teminėms darbo grupėms („Kūrybinė visuomenė“, „Sumani ekonomika“, „Pilietinė visuomenė ir vertybės“) juos išnagrinėjus bei apibendrinus (todėl į kūrybos visuomenės politikos kryptį nustatymo empirinį modelį įtrauktos ir darbo grupės). Paminėtina, kad šios kryptys atitiko ir mokslinėje literatūroje nagrinėjamas kūrybos visuomenės politikos kryptis (veikli visuomenė apėmė ir vidurinio mokslo sistemos keitimo bei aukštos kokybės kultūros paslaugų, kūrybos industrijų produktų iniciatyvas; solidari visuomenė apėmė ir darnios šeimos stiprinimo iniciatyvas; besimokanti visuomenė apėmė ir aukštojo mokslo sistemos tobulinimo iniciatyvas).

Atskleistos kūrybos visuomenės politikos Lietuvoje įgyvendinimo (įgyvendinant šalies raidos strategiją) kryptys (atlikus įgyvendinimo Lietuvoje atvejo tyrimą): 1) „greitos pergalės“ (kasmet Vyriausybė išipareigoja įgyvendinti dešimt svarbių darbų); 2) sisteminis strategijos įgyvendinimas (remiantis strateginio planavimo dokumentais – vidutinės ir trumpos trukmės; be to, svarbu atsižvelgti į papildomą veiksnį – būtinybę turėti šiai politikai tinkamą instituciją, kuri turėtų galią prižiūrėti visų lygmenų strategijų rengimo ir įgyvendinimo eigą); 3) bendruomenių bei nevyriausybinių organizacijų tiesioginis įtraukimas. Atvejo tyrimas

patvirtino, kad tokios politikos įgyvendinimas Lietuvoje pagrįstas pagrindiniu organizacinio tobulinimo (vystymo) teorijos principu (valdymo tobulinimas – tai ne pasikartojantys ar juolab vienkartiniai veiksmai, o nuolatinis, kasdienis procesas), į kūrybos visuomenės politikos įgyvendinimo empirinį modelį įtraukta Valstybės pažangos taryba, Atviras pažangos forumas, visuomenės dalyvavimas (apimantis piliečius ir bendruomenes; nevyriausybinės organizacijos; verslo organizacijos), strateginio planavimo sistema (apimanti Vyriausybę, ministerijas, savivaldybes ir strateginio planavimo dokumentus), metiniai pažangos darbai ir periodiškas strategijos vertinimas.

Literatūra

- Anderson, J. E. (2015). *Public policymaking: an introduction*. 8th ed. Stamford: Cengage Learning.
- Beckhard, R. (1969). *Organizational Development: Strategies and Models*. Addison-Wesley.
- Bivainis, J., Tunčikienė, Ž. (2009). *Viešojo sektoriaus institucijų strateginis planavimas*. Vilnius: Technika.
- Caves, R. (2002). *Creative Industries: Contracts Between Arts and Commerce*. Cambridge: Harvard University Press.
- Dunn, W. N. (2006). *Viešosios politikos analizė: įvadas*. Vilnius: Homo liber.
- European Commission. (2012). *Europe 2020: flagship initiatives*. Prieiga internete: http://ec.europa.eu/europe2020/reaching-the-goals/flagship-initiatives/index_en.htm [žiūrėta 2012 03 26].
- Europos Komisija. (2010). *Žalioji knyga: kultūros ir kūrybos sektorių potencialo išlaisvinimas*. Briuselis. Prieiga internete: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0183:FIN:LT:PDF> [žiūrėta 2014 09 16].
- Facebook. (2011). *Lietuva 2030*. Prieiga internete: <http://www.facebook.com/Lietuva2030> [žiūrėta 2011 12 09].
- Flick, U. (2017). *An Introduction to Qualitative Research*. 5th ed. Sage.
- Florida, R. (2002). *The Rise of the Creative Class. And How It's Transforming Work, Leisure and Everyday Life*. Basic Books. Prieiga internete: http://www.marioruiz.info/portfolio/id/creative_class_analysis_2.pdf [žiūrėta 2013 07 09].
- Florida, R. (2012). *The Rise of the Creative Class – Revisited*. Basic Books. Prieiga internete: <http://martinprosperity.org/2012/07/10/insight-rise-revisited-tape/> [žiūrėta 2013 10 17].
- Florida, R., Tinagli, I. (2004). *Europe in the Creative Age*. Demos. Prieiga internete: http://www.creativeclass.com/rfegdb/articles/Europe_in_the_Creative_Age_2004.pdf. [žiūrėta 2016 05 19].
- Gelūnas, A. (2010). Kultūros politikos kaita šalies pažangai. *Straipsnis pristatytas konferencijoje Kultūra ir kūrybiškumas Lietuvos pažangai*, kuri vyko Vilniuje, 2010 m. gruodžio 2–3 d.
- Giest, S., Howlett, M., Mukherjee, I. (2015). The relevance of the academic study of public policy. In G. Stoker, J. Pierre, B. G. Peters (ed.). *The relevance of political science*. London: Palgrave Macmillan, p. 121–135.
- Jensen, R. (2004). *Svajonių visuomenė: kaip artėjantis perėjimas nuo informacijos prie vaizduotės pakeis mūsų verslą*. Vilnius: D. Radkevičiaus Pl. „Rgrupė“.
- Kačerauskas, T. (2017). *Kūrybos visuomenė*. 2-asis patais. leid. Vilnius: Technika. Prieiga internete: <http://leidykla.vgtu.lt/lt/knyga/monografijos/2952.html?Itemid=4> [žiūrėta 2017 07 28].
- Kardelis, K. (2007). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. 4-asis leid. Šiauliai: Lucilijus.
- KEA. (2006). *The Economy of Culture in Europe*. Prieiga internete: http://ec.europa.eu/culture/library/studies/cultural-economy_en.pdf [žiūrėta 2014 09 16].
- KEA. (2009). *The Impact of Culture on Creativity*. Prieiga internete: <http://www.keanet.eu/studies-and-contributions/the-impact-of-culture-on-creativity/> [žiūrėta 2014 09 16].
- KEA. (2011). *Mapping the Cultural and Creative Sectors in the EU and China: A Working Paper in support to the development of an EU-China Cultural and Creative Industries' (CCIs) platform*. Prieiga internete: <http://www.keanet.eu/studies-and-contributions/mapping-the-cultural-and-creative-sectors-in-the-eu-and-china/> [žiūrėta 2014 09 16].
- Kingdon, J. W. (2014). *Agendas, alternatives, and public policies*. 2nd ed. Harlow: Pearson.

- Kirvelis, D. (2007). Kūrybinės klasės ir kūrybinės visuomenės koncepcija. Straipsnis pristatytas konferencijoje *Informacijos, žinių ar kūrybinė visuomenė?*, kuri vyko Vilniuje 2007 m. spalio 24 d. Prieiga internete: http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=5640&p_k=1 [žiūrėta 2016 06 20].
- Kirvelis, D. (2011). *Lietuvos ateities vizija*. Prieiga internete: <http://web.vu.lt/gf/d.kirvelis/2011/11/28/lietuvos-ateities-vizija/> [žiūrėta 2014 11 04].
- Kvietkauskas, R. (2011). Kultūros politikos kaitos gairių įgyvendinimo priemonių planas. Pranešimas pristatytas seminare *Kultūros politikos prioritetai*, kuris vyko Vilniuje 2011 m. vasario 7 d. Prieiga internete: <http://dainius.org/?p=5616> [žiūrėta 2012 01 05].
- Lietuva 2030. (2010). *Naudinga informacija*. Prieiga internete: <https://www.lietuva2030.lt/lt/naudinga> [žiūrėta 2012 01 04].
- Lietuva 2030. (2014). *Geroji patirtis*. Prieiga internete: <http://lietuva2030.lt/old/geroji-patirtis>, [žiūrėta 2015 01 02].
- Lietuvos laisvosios rinkos institutas. (2008). *Viešojo sektoriaus strateginis planavimas: iššūkiai ir sprendimai [tyrimas]*. Vilnius. Prieiga internete: <http://www.llri.lt/naujienos/ekonomine-politika/finansai-pinigu-politika/analize-viesojo-sektoriaus-strateginis-planavimas-issukiai-ir-sprendimai/irinka> [žiūrėta 2016 07 13].
- Lietuvos Respublikos finansų ministro įsakymas. (2010). *Dėl Strateginio planavimo dokumentuose naudojamų vertinimo kriterijų sudarymo ir taikymo metodikos patvirtinimo*. Spalio 25 d., Nr. 1K-330. Vilnius. Prieiga internete: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=384507&p_query=&p_tr2=2 [žiūrėta 2012 01 05].
- Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas. (2007). *Dėl šalies ūkio konkurencingumo sėkmės rodiklių bei žinių ir inovacijų infrastruktūros valstybei svarbių ekonominių projektų patvirtinimo*. Birželio 26 d., Nr. X-1225. Vilnius. Prieiga internete: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=301017&p_tr2=2 [žiūrėta 2015 01 02].
- Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas. (2012). *Dėl Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ patvirtinimo*. Gegužės 15 d., Nr. XI-2015. Vilnius. Prieiga internete: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=425517&p_query=&p_tr2=2, [žiūrėta 2015 01 02].
- Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo projektas. (2011). *Dėl Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ patvirtinimo*. Lapkričio 28 d., Nr. XIP-3889. Vilnius. Prieiga internete: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=412556&p_query=&p_tr2=2, [žiūrėta 2012 01 03].
- Lietuvos Respublikos Vyriausybė. (2010). *Lietuva 2030*. Prieiga internete: <http://www.lrv.lt/> [žiūrėta 2012 01 05].
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas. (2011). *Dėl Strateginio planavimo metodikos patvirtinimo*. Balandžio 20 d., Nr. 827. Vilnius. Prieiga internete: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=397970&p_query=&p_tr2=2, [žiūrėta 2012 01 05].
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas. (2012). *Dėl 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programos patvirtinimo*. Lapkričio 28 d., Nr. 1482. Vilnius. Prieiga internete: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=439028 [žiūrėta 2015 01 02].
- Lindblom, Ch. E., Woodhouse, E. J. (1999). *Politikos formavimo procesas*. Vilnius: Algarvė.
- Luobikienė, I. (2010). *Sociologinių tyrimų metodika*. 7-asis patais. ir papild. leid. Kaunas: Technologija.
- Melnikas, B. (2002). *Transformacijos: visuomenės pokyčiai, naujas tūkstantmetis, valdymas ir savireguliacija, Rytų ir Vidurio Europa*. Vilnius: Vaga.
- Oficialiosios statistikos portalas. (2015). *Užimti gyventojai pagal ekonominės veiklos rūšis*. Prieiga internete: <http://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles20> [žiūrėta 2016 05 19].
- Parsons, D. W. (2001). *Viešoji politika: politikos analizės teorijos ir praktikos įvadas*. Vilnius: Eugrimas.
- Parsons, T. (1960). *Structure and Process in Modern Societies*. Glancoc.
- Remeika, R., Čepaitis, R. (2007). Kūrybinės visuomenės kūrimo strategijos problemos Lietuvoje. Straipsnis pristatytas konferencijoje *Informacijos, žinių ar kūrybinė visuomenė?*, kuri vyko Vilniuje 2007 m. spalio 24 d. Prieiga internete: http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=5640&p_k=1 [žiūrėta 2016 06 20].
- Rybakovas, E. (2009). *Interesai grindžiamas regiono vystymas*. Daktaro disertacija. Kaunas: Kauno technologijos universitetas.
- Stone, D. A. (2004). *Viešosios politikos paradoksai: sprendimų priėmimo menas politikoje*. Vilnius: Eugrimas.
- The European Foresight Monitoring Network. (2008). *Collection of EFMN Briefs. Part 1*. Prieiga internete: https://ec.europa.eu/research/social-sciences/pdf/other_pubs/efmn-report_en.pdf [žiūrėta 2016 05 23].
- Tidikis, R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras.
- Tvede, L. (2016). *The Creative Society: How the Future Can be Won*. 2nd ed. LID Publishing.

- Van Thiel, S. (2014). *Research Methods in Public Administration and Public Management: An Introduction*. Routledge.
- Vareikis, E. (2012). *Svajonių bendruomenė: juodraštis*. Vilnius: Eugrimas.
- Vasiliauskas, A. (2004). Nacionalinės ekonomikos plėtros strateginis valdymas: nustatytinis ir plėtotinis metodologiniai požiūriai. *Pinigų studijos*, Nr. 3, p. 5–18. Prieiga internete: http://www.ebiblioteka.lt/resursai/DB/LB/LB_pinigu_studijos/Pinigu_studijos_2004_03_01.pdf [žiūrėta 2013 07 30].
- Vilpišauskas, R., Nakrošis, V. (2005). *Ko verta politika?* Vilnius: Eugrimas.
- World Bank. (2013). *China 2030: Building a Modern, Harmonious, and Creative Society*. World Bank Publications. Prieiga internete: http://siteresources.worldbank.org/EASTASIAPACIFICEXT/Resources/226300-1363837020207/china2030_final.pdf [žiūrėta 2013 04 11].
- Zakarevičius, P., Kvedaravičius, J., Augustauskas, T. (2004). *Organizacijų vystymosi paradigma*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.

ON THE DISCOURSE OF IMPLEMENTATION OF A CREATIVE SOCIETY POLICY MODEL

Aurimas Venckūnas

Summary

The article is dedicated to creative society policy (i.e. the model of its implementation in Lithuania), investigating the empirical process of public policy. Problem: how the implementation of creative society policy (as a rather new policy) is performed in a separate country. Aim of research is to make the model of implementation of creative society policy, showing the empirical process of public policy in Lithuania.

Tasks:

- To ground the creative society policy as a separate and rather new policy (grounding the creative society and the importance of its policy);
- To make an empirically based model of implementation of creative society policy;
- To reveal the directions of formation of creative society policy in Lithuania;
- To reveal the directions of implementation of creative society policy in Lithuania.

Ways and methods of research are: analysis of scientific literature (a general method), two cases' (i.e. directions' determination and implementation of creative society policy in Lithuania) study, a long-term (longitudinal) analysis of documents (performed in 2011–2015).

Results and conclusions:

Creative society policy is a rather new policy (a new phenomenon). It should be noted that scientists and politicians have been discussing the character of contemporary society and the role of technologies and information in it. However, his-

torical approach to society development helps to describe contemporary society more precisely. Considering the change of technologies, this approach distinguishes six society types (epochs): traditional society (until 1800), industrial society (1800–1950), post-industrial society (1950–1980), knowledge society – as was agreed to call information society at the world politicians UNESCO meeting in 2004 (1980–2000), creative society (since 2000), dream society – future type, described by futurology scientists (Jensen, 2004; Vareikis, 2012; etc). The appearance of creative society is grounded by the research (Florida, 2002, p. 5; Kirvelis, 2007, p. 78) about the increasing (and dominating since 2000) amount of the creative class (consisting of 2 parts: super-creative core and creative professionals) in contemporary society, as well as by the recently appeared phenomenon of creative industries (Caves, 2002; etc). Considering the importance of the creative class in contemporary society, it can be concluded that creative society is a separate society type where the representatives of the creative class make at least 25–30 percent of all employees of the country (Kirvelis, 2007, p. 28; Florida etc, 2004, p. 14). It can be noted that the creative class consists of people employed in science and engineering, research and development, high technology industries (i.e. in innovation-based industries), in arts, music, culture, aesthetics and design (i.e. in creative occupations), as well as of representatives of knowledge-based occupations in healthcare, financial and legal services, education. The importance of creative society policy, as a rather new policy, is grounded by the research (KEA, 2006, 2009) of the 21st century, showing that culture-based creativity is one of the most important sources of European competitiveness in the world (politicians of the European Union and Lithuania pay much attention to financing of culture). Moreover, in Lithuania in 2012, there were established: Creative Society and Economy Institute (at Kazimieras Simonavičius University in Vilnius) and Faculty of Creative Industries (at Vilnius Gediminas Technical University). Furthermore, creative society policy is important in the point of view of public interest, such society is declared in the state development strategy (in Lithuania). All in all, creative society policy can be defined as a rather new policy (a public policy area), mentioning the creative society and performed through the resolutions of the Parliament and the Government in a separate country, as well as through other public documents. Aim of creative society policy (Kirvelis, 2011, p. 6): as many people as possible are raised to discover their own creative abilities, to obtain as possibly higher education for these abilities, and to live and be employed with these abilities in their own country.

Public policy process is broadly analysed and often understood as a sequence of separate steps, or stages; however, the real world is more complicated, and it is not divided into clearly defined cycles or phases. Investigating the process of creative

society policy (as a public policy area) in a separate country (Lithuania), the stages of directions' determination and implementation of this policy can be perceived. Research results are the model of implementation of creative society policy (having performed analysis of scientific literature and two cases' study). For making of this model, the processes of formation and implementation of this policy (in the case of Lithuania) were analysed; moreover, the properties (development, space, social origin) of society, as a system, given in scientific literature, were considered - that require to evaluate experience of previous policy and influence of the state development strategy (on different sectors); furthermore, strategic management steps in the public sector (while preparing the state, or region, development strategies that declare creative society) were considered. The model shows how creative society policy (as a rather new policy) can be formed and implemented in a separate country. The model consists of five parts: experience of previous policy; influence of the state (or region) development strategy (declaring creative society) on different sectors; strategic management steps in the public sector; directions' determination of creative society policy; implementation of creative society policy (the first three parts are determined in the method of analysis of scientific literature, and the last two parts are grounded on two cases' study). According to the model, it is firstly important to evaluate the experience of previous policy, having performed the previous society type (knowledge society) policy and creative society policy in a country. Thus, it is possible to define problems of the previous society type policy, and their solutions, as well to reveal legal and organizational aspects of creative society policy in a separate country. For particularity reasons, influence of the state (region) development strategy on different sectors should be analysed, too. Moreover, it is necessary to evaluate the formation and implementation process of the previously mentioned strategy. This stage is made according to the main strategic management steps applied in strategic planning methodology for the public sector (i.e. analysis of current situation; determination of strengths, weaknesses, opportunities and threats, or SWOT; vision; mission; strategic goals; implementation programs; change management; monitoring and renewal of processes should be evaluated). Having evaluated the formation process and implementation programs of the previously mentioned strategy, it is necessary to evaluate directions' determination of creative society policy, and their implementation possibilities. Here, the empirical models of directions' determination and implementation of creative society policy are used; they were made basing on two cases' study, i.e. on the experience of creative society policy (performed through the state development strategy) in Lithuania.

The following directions (determined during the preparation of the state development strategy) of creative society policy in Lithuania were revealed (having

performed the case study of directions' determination in Lithuania): active society, solidary society, learning society. The case study showed that directions' determination in Lithuania was based on the principles of the institutional theory: directions were determined only after society gave ideas and suggestions, and the thematic working groups ("Creative society", "Smart economics", and "Civil society and values") analysed and generalized them (due to this reason, the working groups were included in the empirical model of directions' determination of creative society policy, too). It should be mentioned that these directions reflected the directions of creative society policy given in scientific literature (active society included initiatives for change of the general education system, for high quality culture services and creative industry products etc; solidary society included initiatives for strengthening of the harmonious family etc; learning society included initiatives for development of the higher education system etc).

The following directions of implementation of creative society policy (through the state development strategy) in Lithuania were revealed (having performed the case study of implementation in Lithuania): "quick wins" (commitment of the Government to take 10 important actions every year); systemic implementation of this strategy (through the system of strategic planning documents – medium and short-term planning documents; as well, it is essential to consider one more factor here, i.e. it is essential to have the proper institution, with the necessary powers to control the preparation and implementation of strategies in all levels); direct involvement of communities and non-governmental organizations, or NGO. The case study proved that implementation of this policy in Lithuania was based on the main principle of the organizational development theory (development of management – this is not repeated or even onetime actions but a constant, daily process), and the following items were included in the empirical model of implementation of creative society policy: the State Progress Council, the Open Progress Forum, participation of society (including citizens and communities; non-governmental organizations; business organizations), the strategic planning system (including the Government, ministries, municipalities, and strategic planning documents), annual progress actions, periodical evaluation of this strategy.